

Εκπαίδευση

Βιωματική Μάθηση

Παπαγεωργίου Γεώργιος*

* Προϊστάμενος 6^{ου} Γραφείου Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Οι κυριότεροι εκπρόσωποι της θεωρίας της βιωματικής μάθησης θεωρούνται οι Reich, Moreno, Lewin, Rogers, Perls, Lobrot, Ekman κ.α. Το έργο τους ταύτισε τη βιωματική μάθηση με χαρακτηριστικά όπως η συνεργασία, η αυτορρύθμιση, η συγκίνηση και η προσωπική ανάπτυξη. Ένας από τους ορισμούς που έχει δοθεί για τη βιωματική μάθηση είναι: «βιωματική είναι η εμπειρία εκείνη που βιώνεται ως κάτι που αφορά και συν-κινεί». (Μπακιρτζής, 2008).

Μελέτες διαφόρων επιστημονικών κλάδων συγκλίνουν στο γεγονός ότι κάθε άνθρωπος έχει εγγενώς την τάση να καλλιεργήσει όλες τις εν δυνάμει δυνατότητές του και να φτάσει στην ολόπλευρη ανάπτυξη. (Rogers, 1978). Η σύγχρονη παιδαγωγική έχει χαρακτήρα αλληλεπιδραστικό και επικεντρώνεται στην επικοινωνία δασκάλου-μαθητή και του ευρύτερου περιβάλλοντος, ανθρώπινου και φυσικού. (Μπακιρτζής, 2008).

Βασικός στόχος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι το ενδιαφέρον και η επιθυμία για μάθηση σε όλους τους τομείς, που να πηγάζει από το θετικό **βίωμα** συγκινήσεων, σε συνθήκες όπου το άτομο αισθάνεται ασφάλεια. Οι διδακτικοί στόχοι πρέπει να πηγάζουν μέσα από την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση. (Μπακιρτζής, 1995). Η **εμπειρία** ως έννοια:

- Έχει τη σημασία του *εμπειρικού* που σημαίνει την απλή καταγραφή γνώσεων.
- Θεωρείται μέσα από το φιλοσοφικό ρεύμα του *εμπειρισμού*, που εξηγεί ότι οι εμπειρίες μας οφείλονται καθαρά στην εμπειρία των αισθήσεών μας.
- Εξηγείται με την έννοια του *πειράματος*, όπου η κατάκτηση της γνώσης γίνεται μέσα από πειράματα φαινομένων που επαναλαμβάνονται και μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται θεωρίες και νόμοι.
- Η τελευταία σημασία της αφορά το σύνολο του *ψυχικού κόσμου*, όπου εμπλέκεται και κινητοποιείται συγκινησιακά, ανεξάρτητα από το νοητικό κόσμο και κινητοποιεί το άτομο στη μάθηση και στην ανάπτυξη.

Στη βιωματική εκπαίδευση σημασία έχει η εμπειρία ως βίωμα που αναφέρεται στο σύνολο των ψυχοσωματικών λειτουργιών. Σύμφωνα με τον Dewey, οι επιθυμίες του ανθρώπου, η διαμόρφωση κινήτρων καθώς και όλες οι ψυχοσωματικές λειτουργίες του προκαλούνται από τη συγκίνηση η οποία αποτελεί πρωταρχική ανάγκη για τον ίδιο.

Το σχολείο, παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών, μέσω όμως δραστηριοτήτων που να ενδιαφέρουν τα παιδιά και τους δημιουργούν κίνητρα και επιθυμίες, ώστε αυτά να διαμορφώσουν ένα πλούσιο ψυχικό κόσμο.

Ο εκπαιδευτικός, δεν αρκεί να διδάσκει μόνο το γνωστικό αντικείμενο, αλλά να στηρίζει και να συνοδεύει το μαθητή, γνωρίζοντας ότι έχει τη δική του προσωπικότητα και τις δικές του ανάγκες. Η αρνητική συμπεριφορά του εκπαιδευτικού με τιμωρίες και επιπλήξεις, θα οδηγήσουν το μαθητή σε παθητικότητα, απόσυρση και επιθετικότητα. Ο μαθητής ακούει και συγκρατεί αυτά που ο ίδιος θεωρεί σημαντικά για εκείνον, επομένως, η ενεργοποίηση των ψυχικών λειτουργιών, δεν οφείλεται μόνο στη νευροφυσιολογική δομή του ατόμου, αλλά στη συγκίνηση και στο βίωμα. Η παιδαγωγική της βιωματικής εμπειρίας στηρίζεται στο τρίπτυχο:

- Ακούω τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.
- Προτείνω και δεν επιβάλλω.
- Συνοδεύω συν-πάσχοντας, με ενσυναίσθηση και ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή.

Για το παραπάνω απαιτείται συνεχής βιωματική εκπαίδευση, όλων των εμπλεκομένων, που να οδηγεί

στην αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων προς μια πιο αυθεντική και δημιουργική παιδεία. (Μπακιρτζής, 2005)

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για έναν εκπαιδευτικό να προσπαθεί να κατανοήσει και να αποδεχτεί τη δική μου άποψη και συναισθηματική κατάσταση πάνω σε ένα θέμα και έπειτα να αποδεχτεί τις διαφορετικές αντιδράσεις των μαθητών του, γι' αυτό είναι απαραίτητο να εκφράζεται με ειλικρίνεια.

Αυτό που πρωτίστως πρέπει να μας απασχολεί είναι ένα είδος μάθησης που επηρεάζει κατά πολύ τη συμπεριφορά και όχι μια γνώση που απλώς μεταβιβάζεται από τον εκπαιδευτικό στο μαθητή. Η μόνη μάθηση που επηρεάζει τη συμπεριφορά είναι αυτήν που ανακαλύπτει και οικειοποιείται κάποιος μόνος του. Έτσι μια *αυτοανακαλυπτόμενη μάθηση*, η αλήθεια που γίνεται οικεία και αφομοιώνεται μέσα από την εμπειρία, δεν μπορεί να μεταδοθεί άμεσα στον άλλο. Όταν το άτομο προσπαθεί να μεταδώσει άμεσα την εμπειρία αυτή, τότε γίνεται στείρα διδασκαλία, τα αποτελέσματα της οποίας είναι δευτερεύοντα.

Ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους μάθησης είναι να εγκαταλείψει ο δάσκαλος έστω και προσωρινά την άμυνά μου και να κατανοήσει πώς η εμπειρία γίνεται αισθητή στο μαθητή του. Ας αφήσουμε λοιπόν την εμπειρία να μας οδηγήσει σε μια κατεύθυνση προς τα εμπρός, σε στόχους που είναι δύσκολο να ορίσουμε, καθώς προσπαθούμε να ορίσουμε το τωρινό νόημα της εμπειρίας που βιώνεται.

Ποιο είναι λοιπόν το νόημα των επαίνων, των εξετάσεων και των βαθμών ως μέτρα ικανότητας, αφού αυτά σημαίνουν το τέρμα μιας διαδικασίας, ενώ η μάθηση θα έπρεπε να είναι μια συνεχιζόμενη διαδικασία;

Η πραγματική μάθηση δεν επιτυγχάνεται ως αποτέλεσμα μιας απλής αξιολόγησης και ενός βαθμού. Η πραγματική μάθηση αποτελεί κάτι παραπάνω από συσσώρευση γεγονότων και πληροφοριών και διεισδύει σε κάθε τμήμα της ύπαρξης του ατόμου.

Ο δάσκαλος πρέπει να συνταυτίζεται με τον μαθητή και να μην προσποιείται, δηλαδή να συνειδητοποιεί την κάθε στιγμή της σχέσης, τι είναι αυτό

που βιώνει. Είναι ειλικρινής, εννοεί αυτά που λέει με τον τρόπο που εκφράζεται και αποδέχεται τα συναισθήματά του. Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο είναι η ανεπιφύλακτα θετική θεώρηση και αποδοχή των συναισθημάτων (θετικών και αρνητικών) του μαθητή από τον δάσκαλο, που εξασφαλίζει ένα ασφαλές και υποστηρικτικό κλίμα για το μαθητή και κατά συνέπεια μια ουσιαστική μάθηση. Η θετική αποδοχή του μαθητή και όλων των συναισθημάτων του από τον δάσκαλο, είναι απαραίτητη ειδικά στο σημείο όπου ο μαθητής έρχεται σε επαφή με ένα νέο διδακτικό υλικό και αισθάνεται φόβο (μαθηματικά, γεωγραφία κτλ). Τέλος κρίνεται απαραίτητη η ικανότητα της ενσυναισθητικής κατανόησης, να μπορεί δηλαδή ο δάσκαλος να νιώθει και να καταλαβαίνει τα συναισθήματα του άλλου, χωρίς να μπερδεύονται τα δικά του συναισθήματα σ' αυτήν τη διαδικασία. Ο μαθητής από τη μεριά του πρέπει να είναι σε θέση να κατανοεί την προσπάθεια συνταύτισης, ενσυναίσθησης και αποδοχής από τη μεριά του δασκάλου.

Εάν επιτευχθούν οι παραπάνω συνθήκες, τότε μπορεί να υπάρξει αλλαγή στη συμπεριφορά και στη μάθηση για τον εκπαιδευόμενο, ο οποίος με τη σειρά του γίνεται περισσότερο ανοιχτός στην πραγματικότητα και στο σύνολο της εμπειρίας του, ανακαλύπτει συναισθήματα, εξελίσσεται και γίνεται ένα διαφορετικό άτομο.

Όταν οι μαθητές αντιλαμβάνονται το μάθημα ως μια βιωματική διαδικασία, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να λύσουν προβλήματα, τα οποία τους ενδιαφέρουν, η αίσθηση της απελευθέρωσης και η ώθηση της κίνησης προς τα εμπρός είναι εκπληκτικές. Πρέπει να επιτρέπουμε στα παιδιά να έρχονται σε επαφή με τα προβλήματα της ύπαρξής τους και να επιθυμούν να τα επιλύσουν. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει ένα διευκολυντικό κλίμα μέσα στην τάξη προς αυτήν την κατεύθυνση.

Οι πηγές γνώσης στην εκπαίδευση θα πρέπει να είναι στη διάθεση των μαθητών προς αξιοποίηση και να μην επιβάλλονται. Παιζει ρόλο ο τρόπος που θα διαθέσει ο εκπαιδευτικός τη γνώση του στους μαθητές, οι οποίοι πρέπει να γνωρίζουν τον τρόπο σκέψης του και την εμπειρία που διαθέτει πάνω σε κάποιο πεδίο. Μπορεί επίσης να αποτελεί ο ίδιος πηγή πλη-

ροφοριών.

Το βασικό κίνητρο για τον εκπαιδευτικό είναι η αυτοπραγμάτωση των μαθητών του. Βασική επιδίωξη της δικής του ανάπτυξης θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη της προσωπικής σχέσης με τους μαθητές του, ώστε να μπορέσει η αυτοπραγμάτωση να καρποφορήσει.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι πρέπει να διαμορφώσουμε ένα πλαίσιο όπου η γνώση πρέπει να οργανώνεται διαμέσου και από το άτομο ή να οργανώνεται για το άτομο. Δεν πρέπει ο μαθητής να οδηγείται στη γνώση που έχουμε οργανώσει εμείς γι' αυτό, αλλά να οργανώνει τη γνώση με λειτουργικό τρόπο για τον εαυτό του. Δεν υποτίθεται ότι όλοι πρέπει να διδάσκονται τα ίδια πράγματα με πανομοιότυπες μεθόδους.

Μέσα σ' αυτήν τη διαδικασία είναι αναγκαία η εγκαθίδρυση μιας ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ του παιδαγωγικού ζεύγους. Τι είναι αυτό που δυ-

σχεραίνει την επικοινωνία πρώτα με τον εαυτό μας και κατά συνέπεια με τους άλλους; Και τι είναι αυτό που μπορεί να την διευκολύνει;

Πρώτη υπόθεση είναι ότι κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας κρίνουμε και αξιολογούμε. Για παράδειγμα απορρίπτουμε αυτό που έχει πει κάποιος και ιδιαίτερα όταν εμπλέκονται συναισθήματα, αυτό μπορεί να δυσχεραίνει την επικοινωνία. Επομένως η τάση να αντιδρούμε σε κάθε πρόταση που έχει συναισθηματική σημασία, αξιολογώντας την από τη δική μας οπτική γωνία, αποτελεί το βασικό εμπόδιο στη διαπροσωπική επικοινωνία. Η αληθινή επικοινωνία επιτυγχάνεται και η αξιολογική τάση αποφεύγεται, όταν ακούμε με κατανόηση και όταν νιώθουμε όπως νιώθει το άτομο με το οποίο ερχόμαστε σε επικοινωνία. Το να συν-κατανοούμε τον άλλο, μπορεί να τον βοηθήσει να ζήσει αρμονικά με τις ανησυχίες του.

Κάτι τέτοιο βέβαια δεν είναι εύκολο, διότι αφενός απαιτείται θάρρος, για να μπούμε στον ιδιωτικό κόσμο κάποιου και να δούμε πώς φαίνονται κάποια πράγματα από την δική του οπτική γωνία και αφετέρου όταν τα συναισθήματα είναι πολύ δυνατά θα πρέπει να δείξουμε μια αρκετά ανεκτική διάθεση.

Από τις δυσκολίες που έχουν προκύψει κατά καιρούς σε ομάδες (θρησκευτικές, φυλετικές κτλ) όπου ενυπάρχουν πολλές προσωπικές προστριβές, διαπιστώθηκε ότι η ενσυναισθητική προσέγγιση και η εκδήλωση ενδιαφέροντος απέναντι στα συναισθήματα του άλλου, οδηγεί σε: βελτίωση της επικοινωνίας, σε μεγαλύτερη αποδοχή των άλλων και σε θέσεις πιο θετικές που τείνουν να επιλύουν προ-

βλήματα, σε μείωση της αμυντικότητας και των εκδηλώσεων υπερβολής και σε μείωση αξιολογικής συμπεριφοράς.

Συσχετίζοντας τη συνταύτιση με την επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις, όσο μεγαλύτερη είναι η συνταύτιση του βιώματος και της επικοινωνίας μεταξύ δύο προσώπων τόσο πιθανότερο είναι να βιώσει κάποιος μια καθαρή επικοινωνία. Επίσης όταν είμαστε ελεύθεροι να ακούσουμε, είναι πιο πιθανό να μας μεταδώσει κάποιος αυτά που θέλει να πει, ακόμα και δεν είμαστε εξοικειωμένοι με το υπό συζήτηση θέμα. Το να νιώσει κάποιος κατανοητός, σημαίνει να βιώσει τη θετική αντίδραση από κάποιον που τον ακούει. Έτσι αμβλύνεται η αμυντική τάση και νιώθουμε ελεύθεροι να είμαστε ο εαυτός μας, ώστε να εγκαθιδρυθεί μια πραγματική επικοινωνία.

Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας διαδικασίας είναι: αλλαγή στην προσωπικότητα με στόχο την επίτευξη ενότητας και ολοκλήρωσης, λιγότερη διαμάχη, περισσότερη αξιοποιήσιμη ενέργεια για ζωή και αλλαγή στη συμπεριφορά με στόχο την επίτευξη ωριμότητας.

Βέβαια, το να μεταδίδει κανείς στους άλλους την πλήρη συνειδητοποίηση της σχετικής εμπειρίας, αποτελεί για τον ίδιο ρίσκο απόρριψης. Από αυτό το σημείο καθορίζεται αν η σχέση που θα αναπτυχθεί θα είναι αμοιβαία θεραπευτική ή θα οδηγηθεί σε αποσύνθεση.

Όπως προαναφέρθηκε, ένας άνθρωπος ανοιχτός στο σύνολο της εμπειρίας του τείνει να είναι πιο δημιουργικός και η δημιουργικότητά του είναι εποικοδομητική. Τα προϊόντα της δημιουργικότητας ενός

ατόμου θα πρέπει να αποτελούν πρωτοποριακές κατασκευές και να προέρχονται από τη μοναδική ιδιότητά του να *αλληλεπιδρά με τα υλικά της εμπειρίας του*. Επομένως ο προσδιορισμός της δημιουργικής διαδικασίας είναι ότι πρόκειται για την εμφάνιση στην πράξη ενός σχεσιακού αποτελέσματος, το οποίο αφενός μεν προέρχεται από τη μοναδικότητα του ατόμου, αφετέρου δε από τα

υλικά, τα γεγονότα, τους ανθρώπους και τις περιστάσεις της ζωής του.

Το κίνητρο λοιπόν για δημιουργικότητα απορρέει από την τάση του ανθρώπου να πραγματώσει τον εαυτό του και να αξιοποιήσει τις δυνατότητές του. Είναι η τάση που τον ωθεί στη διερεύνηση, την ανάπτυξη και την ωρίμανση. Αυτή η τάση μπορεί να κρυφτεί πίσω από την ψυχολογική άμυνα και από προσωπεία και περιμένει τις κατάλληλες συνθήκες για να αποδεσμευτεί.

Όταν όλες οι πλευρές της εμπειρίας του μαθητή είναι διαθέσιμες, τότε αναπτύσσεται η κοινωνικοποίησή του και επίσης συνειδητοποιήσει τις εχθρικές του παρορμήσεις, τη φιλία και την αποδοχή, τις προσδοκίες του πολιτισμού του και τις δικές του, τις εγωκεντρικές του επιθυμίες, αλλά και το ενδιαφέρον του για τον άλλο και συμπεριφέρεται με έναν τρόπο πιο αρμονικό και εποικοδομητικό. *Η εποικοδομητική δημιουργική πράξη επιτυγχάνεται με:*

- Έκθεση στην εμπειρία-διερεύνηση, που είναι το αντίθετο της ψυχολογικής άμυνας, δηλαδή όταν κάποιος εμποδίζει τις εμπειρίες να αναδυθούν για να προστατεύσει την οργάνωση του οργανισμού του.
- Ένα εσωτερικό σημείο αξιολόγησης, που σημαίνει ότι το αποτέλεσμα της δημιουργίας κάποιου δεν εξαρτάται από κάποια κριτική, αλλά από τον ίδιο του τον εαυτό.
- Η ικανότητα του ατόμου να παίζει με στοιχεία και έννοιες, δηλαδή η δυνατότητα να παίζει κανείς αυθόρμητα με χρώματα, σχήματα, σχέσεις, να εκφράζει το γελοίο, να μετατρέπει το δεδομένο σε αμφίβολο κτλ. Από αυτό το αυθόρμητο παιχνίδι αναδύεται και η διαίσθηση.

Μια εμπειρία που συνήθως συνοδεύει την επικοινωνία είναι η προσδοκία για επικοινωνία. Είναι πιθανό ένα ανθρώπινο όν να μην μπορεί να δημιουργήσει, αν δεν μπορεί να μοιραστεί το δημιούργημά του με τους άλλους. Είναι ο μοναδικός τρόπος για να κατευνάσει το άγχος του διαχωρισμού του από τους άλλους και να βεβαιωθεί ότι ανήκει στην ομάδα. Με τα δημιουργήματά του επιθυμεί να επικοινωνήσει με μια ομάδα που θα τον κατανοήσει.

Οι εξωτερικές συνθήκες που θα επιτρέψουν στις

εσωτερικές να λειτουργήσουν έτσι ώστε να αναδυθεί η δημιουργικότητα επιτυγχάνονται με:

- Ψυχολογική ασφάλεια, η οποία επιτυγχάνεται με αποδοχή της αξίας του ατόμου χωρίς όρους, με παροχή ενός κλίματος στο οποίο απουσιάζει η εξωτερική αξιολόγηση και με κατανόηση με ενσυναίσθηση.

- Ψυχολογική ελευθερία, που σημαίνει ότι ο δάσκαλος παρέχει στο μαθητή την ελευθερία της έκφρασης. Τόσο οι εκπαιδευτικοί, όσο και οι μαθητές έχουν ανάγκη από επικοινωνία για να εκφράσουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους.

Η συναίνεση να είναι κανείς ελεύθερος, σημαίνει ότι καθίσταται υπεύθυνος για τις πράξεις του. Αυτός ο τύπος ελευθερίας καλλιεργεί την ανάπτυξη ενός ασφαλούς σημείου αξιολόγησης μέσα στον εαυτό του και μέσα σ' αυτό επιτυγχάνει τις εσωτερικές συνθήκες της εποικοδομητικής δημιουργικότητας. (Rogers, 1961)

Πώς όμως αναπτύσσεται αυτού του είδους η επικοινωνία; Στη διαδικασία αυτή παίζουν ρόλο τόσο τα άφωνα μηνύματα που προκαλούν τη διαπροσωπική επικοινωνία και τα λεκτικά μηνύματα που χρησιμοποιούνται για την ανταλλαγή πληροφοριών. Τα άφωνα μηνύματα προηγούνται των λεκτικών μηνυμάτων. Μέσα από τις εκφράσεις του προσώπου του παιδιού, τις χειρονομίες και τη στάση του σώματος, ο δάσκαλος μπορεί να λάβει πληροφορίες για την ψυχική του διάθεση.

Σύμφωνα με τους C.E. και M.T. Myers υπάρχουν

τέσσερα μοντέλα διαπροσωπικής επικοινωνίας μαθητών και εκπαιδευτικού. Πρώτη είναι η μονόδρομη επικοινωνία από τον δάσκαλο στους μαθητές, δεύτερη είναι η αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ μαθητών και δασκάλου και τέλος η επικοινωνία κατά την οποία οι μαθητές και ο δάσκαλος αποτελούν μέλη της ομάδας της τάξης, όπου κάθε μέλος επικοινωνεί με τα υπόλοιπα μέλη και ο δάσκαλος έχει διευκολυντικό ρόλο.

Η επικοινωνιακή διαδικασία αναπτύσσει την δική της δυναμική που εξαρτάται από τις προσωπικότητες των ατόμων που συμμετέχουν σε αυτήν και τους ρόλους που έχουν τη στιγμή της επικοινωνίας. Η προσωπικότητα επηρεάζει τη συμπεριφορά του δασκάλου, η οποία στη συνέχεια επηρεάζει τη συμπεριφορά του μαθητή.

Προϋπόθεση για την ουσιαστική επικοινωνία του παιδαγωγικού ζεύγους είναι να μην υπάρχει ατμόσφαιρα φόβου και αυστηρού ελέγχου στην τάξη, αλλά κλίμα ελευθερίας, χαράς, άνεσης και γνησιότητας.

Έτσι μπορούμε να συμβάλλουμε ώστε η τάξη να λειτουργεί ως ομάδα.

Τη θεωρία για τη δυναμική των ομάδων την εισηγάγε το 1930 ο Lewin και βρήκε εφαρμογή και στο σχολείο.

Η τάξη αποτελεί πεδίο επικοινωνίας. Αν η τάξη λειτουργεί ως ομάδα, αυτό είναι ψυχολογικά, παιδαγωγικά, κοινωνικά και πολιτικά κατάλληλο, αφού τα παιδιά στο δημοτικό χαρακτηρίζονται από το ομαδικό πνεύμα και συνεπώς η ομάδα ταιριάζει στις ψυχολογικές τους ανάγκες. Η απόσταση μεταξύ του παιδαγωγικού ζεύγους μικραίνει και το κλίμα της τάξης είναι πιο οικείο, ενώ ο μαθητής ενεργοποιείται για την υλοποίηση του κοινού έργου, συνεργάζεται, μεγιστοποιεί το μορφωτικό αποτέλεσμα και η εικόνα που αποκτά για το σχολείο γίνεται θετικότερη.

Προς αυτήν την κατεύθυνση σημαντικό ρόλο παίζει και η διαμόρφωση του χώρου ο οποίος διαμορφώνεται σύμφωνα με τον προσανατολισμό της εκπαιδευτικής πράξης. Για παράδειγμα, η τοποθέτηση των θρανίων κυκλικά δε δημιουργεί εντυπώσεις διακρίσεων προς τα παιδιά ή η θέση του δασκάλου στην έδρα δημιουργεί την εντύπωση ότι κατέχει εξουσία.

Έργο του δασκάλου πρέπει να είναι η οργάνωση ενός δημοκρατικού μοντέλου επικοινωνίας στην τάξη, η κατάλληλη άσκηση της παιδαγωγικής εξουσίας και η ορθή διαχείριση της δυναμικής της ομάδας της τάξης προς όφελος των παιδιών.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σ' αυτήν την προοπτική είναι απαραίτητη με τους παρακάτω τρόπους:

- Όσον αφορά στην επιλογή των δασκάλων, να χρη-

σιμοποιούνται όχι μόνο ακαδημαϊκά κριτήρια, αλλά και κριτήρια με βάση στοιχεία της προσωπικότητας.

- Εκπαίδευση στην παιδαγωγική των ομάδων και στη διαχείριση των ανθρώπινων σχέσεων.
- Ανάπτυξη ακαδημαϊκών, αλλά και κοινωνικών ικανοτήτων.
- Θεωρητική κατάρτιση στην επιστήμη της επικοινωνίας.
- Επιμόρφωση στα πλαίσια της Ανθρωπιστικής Ψυχολογίας και Συμβουλευτικής. (Κοσμόπουλος, 2006)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μπακιρτζής, Κ., (2004): Η σχέση διδάσκοντος-διδασκόμενου σε πανεπιστημιακό μάθημα βιωματικής εκπαίδευσης, Εισηγήση στο διεθνές συνέδριο Πατρών: Η Εκπαιδευτική Σχέση, 2004

Μπακιρτζής, Κ., (2005), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται... "Επικοινωνία και Αγωγή", 2006 GUTENBERG.

Μπακιρτζής, Κ., (2008), Η χαρά της μάθησης, στο Επιστημονικό περιοδικό: «Κοινωνία και ψυχική υγεία», τεύχος 7ο, σσ. 53-68

Κοσμόπουλος, Α., (2006), Σχεσιοδυναμική, Παιδαγωγική του Προσώπου, σειρά: Παιδαγωγική και ψυχολογία του προσώπου, τόμος 3ος, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα

Rogers, C., (1961, 1989): "Η Γένεση του Προσώπου. Η Ψυχοθεραπεία μέσα από τα μάτια ενός θεραπευτή", Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2006.

Rogers, C., (1978), On personal power: inner strength and its revolutionary impact, Constable, London